

ANTITEZE

DUMITRU SOLOMON

ELITA ȘI ECONOMIA DE PIAȚĂ

Vrem sau nu, fiecare (mai mare sau mai mică) revoluție naște noi ierarhii, noi elite, o nouă punere în pagină a societății. Beneficiarii sau privilegiștii vechilor organizații sociale, fie că au contribuit activ la organizarea acelor structuri, la consolidarea sau la justificarea lor, fie că au fost simple și ne semnificative aluviuni purtate de curent, vor trebui să-și cedeze locurile sau vor fi dislocați cu forța. În cultură, lucrurile ar trebui să fie mai clare, mai tranșante decât în alte zone sociale. Aici s-a putut vedea limpede cine a servit cu zel ideologia și propaganda, cine a făcut artă și cine a mîmat artă, cine a avut talent de a crea și cine a avut talent de a se adapta. În același timp, aici se cuvine să funcționeze și nuanțarea, măsurătoarea infinitesimală, căci au existat și talente reale care s-au lăsat corupte, și opere autentice obligate să intre în compromis cu cenzura.

Pînă în decembrie 1989 s-a oficializat o anumită ierarhie culturală, în vîrfurile căreia au fost impuși și cîțiva dintre acela care demonștrau rigoare, vigoare și prodigiozitate în susținerea sistemului comunist. După decembrie 1989 s-a forțat de către unii comentatori grăbiți, neinformați sau rău intenționați răsturnarea vechii ierarhii exact cu capul în jos, ceea ce a adus la vîrfurile cîteva prezențe ne semnificative, dar care purtau medalia nevăzută a unei așa-zise rezistențe în fața cenzurii, a unei disidențe de nimeni știută. S-a încercat de asemenea pulverizarea lui Călinescu, Vianu, Marin Preda pentru faptul de a fi devenit la un moment dat membri ai partidului comunist sau de a fi avut unele apariții publicistice convenabile puterii. Reacția celor mai compromiși colaboraționiști, în dublă postură, de apărători ai monstruosului cuplu dictatorial și de... disidenți, n-a înfirziat să apară, organizîndu-se discreditarea adevăraților disidenți: Mircea Dinescu, Andrei Pleșu, Ana Blandiana, Alexandru Paleologu, Gabriel Liiceanu, nu întîmplător și personalități de elită ale culturii românești. Așadar, după răvășirea valorilor produse în patru decenii, s-au tentat în numai doi ani alte răvășiri, pornindu-se de la patimi extraartistice, criterii partizane, politice, de conjunctură. Practic, scara valorilor nu a putut fi clintită, iar eforturile distructive nu vor putea produce demolări în teritoriul cultural; cît privește reaşezările valorice, ele se vor face — dacă și cînd se va ivi necesitatea organică — din interiorul culturii.

Se întîmplă însă că nu întotdeauna o valoare spirituală se poate exprima pe piață prin ea însăși. Produsul minții omenești nu poartă de obicei și eticheta prețului său, cu alte cuvinte, valoarea comercială nu este obligatoriu egală cu valoarea artistică. De aici unele confuzii, de aici credința greșită a unora că adevărata cultură se poate face în orice împrejurări. Și tot de aici, necesitatea vitală de sprijinire a valorilor de către stat. În concurența de pe piața culturală, produsele comerciale se vînd singure și aduc profituri bănești, în timp ce produsele de valoare trebuie stimulate, profitul de pe urma lor fiind deocamdată strict spiritual. Shakespeare și Molière au fost și ei sprijiniți la vremea lor. Și trebuie sprijiniți și acum. Teatrele nu pot trăi doar din vînzarea билетelor, care bilete sînt oricum mai ieftine decât orice (chiar și decât cărțile) și care, încă, se vînd greu. În momentul în care trăim, cu eliberarea tuturor instinctelor, inclusiv a celui de agresivitate, riscăm să ne sălbătîcim și să ne întoarcem nu în Asia, cum prezic unii, ci direct în caverne.

A sprijini arta de valoare nu înseamnă însă a conserva intacte acele aglomerări tinzînd spre amorfism sau isomorfism, care apasă greu bugetul unor teatre. Socialismul reușise aplicarea, în anumite domenii, a principiului comunist: de la fiecare după capacitate, fiecăruia după nevoi. Dar se dovedise că micile capacități aveau nevoi mari, că, mai ales către vîrfurile piramidei sociale, cu cît capacitatea era mai mică, cu atît era mai bine retribuită, conform «nevoilor». Falsitatea principiului s-a dovedit la fel de gravă și în cazul unor instituții culturale. Destui actori au fost menținuți în schema teatrelor, obținînd salarii din ce în ce mai mari odată cu trecerea timpului, timp în care nu făceau mai nimic, întrucît nimeni, în afară de organizatorii serbărilor populare, nu avea nevoie de ei. O societate modernă, civilizată și întemeiată pe concurență nu-și poate îngădui să fabrice în continuare și să susțină financiar și moral produse inerte și ne vandabile, chiar în domeniul atît de nuanțat și delicat al artei. Sprijinirea elitei va fi, nu avem încotro, în defavoarea mediocrității.

